

ЧЕРГУВАННЯ ГОЛОСНИХ

/STŘÍDÁNÍ SAMOHLÁSEK/

O, E / I

Často **o, e** (v otevřené slabice) **střídají** s **i** (v zavřené slabice) při derivaci a slovotvorbě:

Otevřená slabika - která končí na samohlásku: *во-ля, мо-ре.*

Zavřená slabika – která končí na souhlásku: *смiх, свiч-ка, рiч-ка.*

V ukrajinštině převládají otevřené slabiky, což dělá jazyk libozvučnější.

1. O, E STŘÍDÁJÍ S I:

➤ V koncovkách a středu substantiv

- *водопiй – водопою, дохiд – доходу, кiнь – коня, камiнь – каменя, лiд-льоду, мiй – мого, сiм – семи, устрiй – устрою, колiр - кольору;*
- *нiч – ночi – нiччю, певнiсть – певности – певнiстю, радiсть – радости – радiстю;*
- *осiнь – осени – осiнню, папiр – паперу,*

➤ V Genitivu množného čísla: гора – гiр, нога – нiг, особа – осiб, слово – слiв, село – сiл

➤ Střídání s protetickým в před i

- *овес – вiвса, вiвця – овець, вiсь – осi*

➤ V koncovkách posesivních (přivlastňovacích) adjektiv

- *батько: батькiв – батькового, батькова;*
- *брат: братiв – братового, братова;*
- *Василь: Василiв – Василевого, Василева,*
- *коваль: ковалiв – ковалевого, ковалева;*
- *Петро: Петрiв – Петрового, Петрова;*
- *шевець: шевцiв – шевцевого, шевцева*

patří sem i některé názvy měst, utvořené podobným způsobem: *Канiв – Канева, Киiв – Киева, Фастiв – Фастова, Харкiв – Харкова, Чернiгiв – Чернiгова*

➤ **Při časování verb**

- бійся – боюся, стій – стояти
- **minulý čas:** вів – вела, замів – замела, плів – плела

➤ **Při slovotvorbě**

- будівник (srov. будова), вільний (srov. воля), підніжжя (srov. нога), подвір'я (srov. двора), робітник (srov. робота); зілля (srov. зелений), сільський (srov. село)

2. NESTŘÍDAJÍ O, E s ĩ

➤ **Ve spojeních:**

1) **-ор-, -ер-, -ов-** mezi souhláskami:

торг – торгу, хорт – хорта, смерть – смерті, вовк – вовка, шовк – шовку

2) **-оро-, -оло-, -ере-, -еле_:**

город, мороз, подорож, порох, сторож; волос, солод; берег, перед, серед, через; зелень, пелех, шелест

! ale střídají v některých substantivech **ž. r.** a **stř. r.** v **genitivu mn. čísla, odvozených od nich slov a zdrobňelinách:**

*береза-бері́з (2.p.sg), корова-корі́в-корі́вник, голова – голі́в – голі́вка
дорога – дорі́г – роздорі́жжя - Запорі́жжя; болото-болі́т-болі́тце,
ворота – ворі́т – ворі́тця atd.*

výjimky: *дерево – дерев – деревце - дерев'яний, джерело – джерел – джерельце – джерельний; лівобережжя, узбережжя, повноголосся.*

! jsou případy, kde ĩ v původní formě slova **při skloňování** se střídá s **e, o** :

морі́г - морогу, оборі́г - оборогу, порі́г - порогу, сморі́д - смороду.

! střídá se v m. r. sloves minulého času a přechodnicích, jestli v ž. r. a stř. r. mají poslední slabiky přízvučné:

*волокти – волі́к, волі́киш, зберегти – збері́г, збері́гиш, стерегти – стері́г, стері́гиш, **protože:** волокла, зберегла, стерегла; волокло, зберегло, стерегло aj.*

Але: *боров, колов, молов, полов, поров, **protože:** борола, колола, молола, полола, порола aj.*

➤ **V cizích slovech:**

бетон – бетону, інженер – інженера, ваніль – ванілі, артишок – артишоку, агроном – агронома ај.

➤ **V abreviaturách a odvozených útvarech:** *спецназ, торгпред ај.*

O, E V ZAVŘENÉ SLABICE

O, e občas potkáme i v zavřené slabice, a to v případech:

1) v sufixech substantiv mužského rodu na -ець, -ок, -ень, -ел:

борець – борця (борцеві, борцем та ін.), виборець – виборця, ловець – ловця, творець – творця; моток – мотка, носок – носка, паросток – паростка; водень – водню, котел – котла, орел – орла;

2) v genitivu mn. čísla v převážně ženském rodě:

будов, вод, істот, основ, підпор, проб, субот, тополь (тополька), шкод; лелек, меж, озер (озерце), потреб, але: осіб, підків;

! Občas naopak pod vlivem nominativu j.č. **i** v zavřené slabice se šíří na jiné formy: *опік* (genitiv j.č. *опіку*);

3) v přídavných jménech odvozených od vlastních jmen na: -ов (-ьов, -йов), -ев (-єв): *Малишев – малишевський, Павлов – павловський.*

! Ale v posesivních adjektivech na **-ів (-їв)** zůstává **i (ї)**:
Гаврилів – гаврилівський

4) v slovotvorných přízvučných částicích -вод, -воз, -нос, -роб složených slov, pokud znamenají profese a odvozeniny od nich: *діловод, діловодство, екскурсовод; водовоз; дровнонос; хлібороб, хліборобство, чорнороб ај.*

! Když slova znamenají předměty v částicích **-від** píšeme **і** *водопровід, газопровід, газопровідний, електропровід, трубопровід;*

! V částicích **-хід, -ріг** vždy píšeme jen **і**:
всюдихід, місяцехід, пішохід, пішохідний, самохід, самохідний, стравохід, швидкохід, швидкохідний; козеріг і Козеріг (souhvězdí), носоріг ај.